

МЕДИЧНА ОСВІТА

УДК 378.147:616-092+616-033/02
DOI 10.32782/2226-2008-2023-1-7

Л. В. Гончарова, С. Г. Котюжинська, Р. С. Вастьянов, І. О. Остапенко

ВИКЛИКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ, ЗУМОВЛЕНІ ВОЄННИМ СТАНОМ

Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

УДК 378.147:616-092+616-033/02

Л. В. Гончарова, С. Г. Котюжинська, Р. С. Вастьянов, І. О. Остапенко
ВИКЛИКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ, ЗУМОВЛЕНІ ВОЄННИМ СТАНОМ

Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

Аналіз викликів якості та ефективності вищої медичної освіти в умовах воєнного стану дасть змогу сформувати чітку картину наявних недоліків та проблем у сучасній вищій медичній школі, а також викласти можливі шляхи вирішення наведених проблем.

Метою статті є визначення викликів, що постають перед медичною освітою в умовах воєнного стану, а також характеристика їхнього впливу на подальший розвиток вищої медичної освіти.

Низка непередбачуваних негативних подій (пандемія вірусу COVID-19, безпосередні воєнні дії на території України) змусила заклади вищої освіти вдаватися до експериментів із формами навчання, зокрема у вигляді дистанційного навчання. Така форма освіти має свої переваги та недоліки. До переваг можна віднести доступ до навчання з будь-якої точки світу, що дає змогу залучити до навчання тих, хто не має змоги відвідувати аудиторні заняття. Проте недоліки тривалого дистанційного навчання є суттєвими: недостатнє відпрацювання практичних навичок, зниження соціальних контактів під час опанування дисциплін, зменшення сфокусованості здобувачів на вивченні конкретних дисциплін.

Заслужують на увагу індивідуальний креативний підхід до навчання та змішаний формат, який поєднує у собі переваги дистанційного та очного навчання шляхом оптимізації освітнього процесу та поліпшення можливостей вивчення матеріалу.

Попри будь-які виклики метою медичної освіти є створення освічених та кваліфікованих спеціалістів у різноманітних галузях медицини.

Ключові слова: вища медична освіта, воєнний стан, виклики якості освіти, дистанційна форма, оптимізація освітнього процесу.

UDC 378.147:616-092+616-033/02

L. V. Goncharova, S. G. Kotiuzhynska, R. S. Vastianov, I. O. Ostapenko
CHALLENGES OF THE QUALITY OF HIGHER MEDICAL EDUCATION CAUSED BY THE STATE OF MARTIAL

Odesa National Medical University, Odesa, Ukraine

The introduction of martial law in Ukraine, caused by unprovoked Russian aggression, significantly affected all spheres of life. Medical education, which requires as much direct contact work as possible in the classrooms, has become a field that has faced serious challenges. The analysis of the challenges of the quality and efficiency of higher medical education in the conditions of martial law will allow to form a clear picture of the existing shortcomings and problems in the modern higher medical school, as well as outline possible ways to improve these problems.

The purpose of this article is to define the challenges facing medical education in the conditions of martial law, as well as the need to characterize their impact on the further development of higher medical education.

During the last three years, a new educational environment was formed, which consists of those applicants who have a sufficient level of relevant knowledge and skills necessary for admission. The abolition of the additional threshold creates a threat of returning to the problems of the past, which cannot be noted as a positive factor.

A series of unforeseen negative events (the COVID-19 virus pandemic, direct military actions on the territory of Ukraine) forced higher education institutions to experiment with forms of education, in particular in the form of distance learning. This form of education has its advantages and disadvantages. Unfortunately, the disadvantages of long-term of distance learning are significant: insufficient practice of practical skills, reduction of social contacts during the mastering of disciplines, reduction of students' focus on studying specific disciplines.

The individual creative approach to learning and the mixed format, which combines the advantages of distance and face-to-face learning, by optimizing the educational process and improving the opportunities for studying the material, deserve attention. Thanks to this, students can learn theoretical concepts through a laptop or smartphone, and gain practical skills in classrooms and laboratories, during face-to-face communication with teachers and colleagues.

Conclusions. Despite any challenges, the goal of medical education is to create educated and qualified specialists in various fields of medicine. Although this requires extraordinary efforts from all sides of the educational process, in the synergy of actions and coordination of efforts, it is possible to overcome the negative consequences of military actions and to form a new system of higher medical education.

Key words: higher medical education, martial law, challenges of the quality of education, remote form, optimization of the educational process.

© Л. В. Гончарова, С. Г. Котюжинська та ін., 2023

Уведення воєнного стану в Україні, зумовленого неспровокованою російською агресією, суттєво вплинуло на всі сфери життєдіяльності, зокрема на вищу освіту. Серйознішим цей вплив є для тих спеціальностей, які потребують якомога більшої безпосередньої контактної роботи в аудиторіях. Однією з таких галузей освіти, яка постала перед серйозними викликами, стала медична освіта. Саме тому аналіз викликів якості та ефективності вищої медичної освіти в умовах воєнного стану дасть змогу сформувати чітку картину наявних недоліків та проблем у сучасній вищій медичній школі, а також викласти можливі шляхи вирішення наведених проблем.

Метою статті є визначення викликів, що постають перед медичною освітою в умовах воєнного стану, а також характеристика їхнього впливу на подальший розвиток вищої медичної освіти.

Для досягнення вказаної мети нами було проведено аналіз наукових та нормативно-правових джерел щодо останніх нововведень у галузі медичної освіти України, а також проаналізовано досвід інших країн для комплексного та об'єктивного оцінювання розвитку вітчизняної освіти протягом останнього року.

Перш за все скажемо, що виклики, які постають перед освітою, мають певне історичне підґрунтя, яке базується на попередньому стані. Так, у 2019 р. прийнято Стратегію розвитку медичної освіти [1], головними завданнями якої було, зокрема, підвищення якості вищої медичної освіти задля створення статусу лікаря як престижної професії. Саме із цією метою було підвищено вступний бал до закладів вищої освіти за медичними спеціальностями, адже підвищення вступних вимог стимулюватиме до більш ретельної та усвідомленої підготовки до вступу.

Проте воєнний стан змусив послабити це обмеження, а тому здобувачів вищої освіти приймали до університетів на основі складення Національного мультипредметного тесту, а не на підставі зовнішнього незалежного оцінювання, як зазвичай [2]. Звісно, що подібні кроки є вимушеними з огляду на виняткові обставини, які вимагають від закладів вищої освіти залучення максимально можливої кількості абітурієнтів до вступу, але водночас такі дії створюють додаткові виклики, пов'язані з якісним складом абітурієнтів.

Упродовж останніх трьох років відбувалося формування нового освітнього середовища, яке складається з тих здобувачів, які мають достатній рівень відповідних знань та навичок, необхідних для вступу. Скасування ж додаткового порогу створює загрозу повернення до проблем минулого, що не можна відзначити як позитивний чинник.

Варто сказати й про те, що вказаною Стратегією було впроваджено й такі зміни, як нові освітні стандарти, використання електронного рейтингу під час розподілу на інтернатуру, запровадження єдиного державного кваліфікаційного іспиту тощо. Зміни відбулися і в системі фінансування медичних закладів задля сприяння обов'язковому дотриманню доброчесності, підвищенню рівня кваліфікації викладачів та лікарів, стимулюванню наукової діяльності у сфері медицини. Означені кроки були спрямовані на комплексне реформування вищої медичної освіти.

Фактично наведені кроки у сфері медичної освіти у цілісному комплексі з реформуванням системи охорони здоров'я в Україні сприяли закладенню важливого фундаменту для створення та поліпшення можливостей лікарів надавати якісну релевантну допомогу пацієнтам. Попри позитивний характер змін Міністерство охорони здоров'я України не змогло реалізувати всі вказані ініціативи, спрямовані досягнення поставленої мети, в повному обсязі [3].

Такий результат став наслідком кількох непередбачуваних негативних подій, зокрема пандемії вірусу COVID-19, яка стала безпрецедентним викликом та навантаженням на медичну систему України та інших країн, змусивши заклади вищої освіти вдатися до експериментів із формами навчання, зокрема у вигляді дистанційного навчання [4]. А другою подією, яка посилювала негативний вплив на освіту, стала спровокована повномасштабна війна Російської Федерації проти України, адже через безпосередні воєнні дії значно ускладнилася можливість надання доступу здобувачам освіти до їхніх вишів. У підсумку медичні освітні заклади були вимушені перейти на дистанційну форму навчання здобувачів вищої освіти через низку безпекових викликів: ймовірність інфікування коронавірусом та можливість військового ураження будівлі, у якій відбувається освітній процес.

На додачу до вищевказаних викликів варто сказати про великий відтік абітурієнтів та здобувачів освіти у зарубіжні країни, що безпосередньо зумовлено російською агресією. Попри те, що початкові прогнози були більш песимістичним, за даними, озвученими міністром освіти у жовтні 2022 р., цього року Національний міждисциплінарний тест було складено 215 тис абітурієнтів, що на 45% нижче за показники 2021 р. (тоді кількість становила приблизно 390 тис) [5]. Отже, проблема залученості меншої кількості здобувачів освіти постає серйозним викликом та водночас створює нові можливості для підвищення сучасної якості освіти, зокрема шляхом утворення академічних груп із меншою кількістю студентів, проте більш індивідуалізованим підходом, урахувавши особливості окремих здобувачів.

За наявних обставин більшість закладів вищої освіти була вимушена повернутися до дистанційної форми навчання, яка стала звичною за період 2020–2022 рр. Така форма освіти має свої переваги та недоліки. Так, до переваг можна віднести доступ до навчання з будь-якої точки світу, що дає змогу залучити до навчання тих, хто не має змоги відвідувати аудиторні заняття, велику кількість альтернативних ресурсів від експертів медицини: спеціальні курси, тренінги тощо. Проте недоліки дистанційного навчання також є суттєвими, а саме: недостатнє відпрацювання практичних навичок, зниження соціальних контактів під час опанування дисциплін, а також зменшення сфокусованості здобувачів на вивченні конкретних дисциплін. Окремої уваги потребують і психологічні та фізичні можливості кожного студента повернутися до навчання в умовах воєнних дій [6].

Попри те, що не існує єдиної оптимальної форми навчання для всіх категорій людей, заслуговують на

МЕДИЧНА ОСВІТА

увагу індивідуальний креативний підхід до навчання та змішаний формат, який набуває усе більшого поширення та поєднує у собі переваги дистанційного та очного навчання шляхом оптимізації освітнього процесу та покращення можливостей вивчення матеріалу. Завдяки цьому здобувачі освіти мають змогу опанувати теоретичні положення через ноутбук чи смартфон, а отримувати практичні навички – в аудиторіях та лабораторіях під час очного спілкування з викладачами та колегами.

Висновки. Попри будь-які виклики метою медичної освіти є створення освічених та кваліфікованих спеціалістів у різноманітних галузях медицини. Протягом

чотирьох років ця система перебуває у процесі складної перебудови, що додатково ускладнюється несприятливими зовнішніми обставинами. Хоча це й потребує надзусиль від усіх сторін освітнього процесу, проте в синергії дій та координації зусиль можливим є подолання негативних наслідків воєнних дій та формування нової системи вищої медичної освіти. Адже саме такі цілі мають стояти перед усіма сторонами: міністерствами, закладами вищої освіти, викладачами і, звісно ж, здобувачами. Зважаючи на поточні результати, є надія, що подальший рух триватиме у такому ж правильному для медичної освіти напрямі, та вже скоро стануть відчутні перші результати цього руху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ministry of Health of Ukraine: Strategy for the development of medical education. 2018. URL: <https://moz.gov.ua/strategija-rozvitku-medichnoi-osviti> (in Ukrainian).
2. Ministry of Health of Ukraine: Everything about admission to medical higher education institutions-2022. 2022. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/vse-pro-vstup-u-medichni-zvo-2022> (in Ukrainian).
3. Medical reform during the war. 2022. URL: https://lb.ua/society/2022/06/18/520460_medichna_reforma_chas_viyni_.html (in Ukrainian).
4. Yuen J, Xie F. Medical education during the COVID-19 pandemic: perspectives from UK trainees”. *BMJ Open*. 2020. URL: <http://dx.doi.org/10.1136/postgradmedj-2020-137970>
5. The admission campaign is still ongoing: how many Ukrainians have become students of universities and colleges this year. 2022. URL: https://24tv.ua/education/vstupna-kapaniya-2022-skilki-ukrayintsiv-stali-studenta-mi-vishiv_n2180008 (in Ukrainian).
6. Distance education and war: how will the experience of the pandemic help Ukrainian education? 2022. URL: <https://dif.org.ua/article/di-stance-learning> (in Ukrainian).

Надійшла до редакції 04.02.2023 р.

Прийнята до друку 10.02.2023 р.

Електронна адреса для листування svilana.kotiuzhinska@onmedu.edu.ua